

महाराष्ट्र शासन

वित्त विभाग

शासन निर्णय, क्रमांक सेनिवे. १०९१/५५/सेवा-४

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक ६ मे १९९१

शासन निर्णय

सध्या विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या उपदानाच्या रकमेवरील व्याजाचे प्रदान महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम, १९८२ मधील नियम १२९-ए च्या तरतुदीनुसार विनियमित केले जाते.

२. शासनाच्या असे, निदर्शनास आणून देण्यात आले आहे की, नियतव्यमानानुसार सेवानिवृत्त होणाऱ्या शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या प्रकरणी त्यांचेकडून शासनाला येणे असणाऱ्या रकमा निर्धारित करण्याचे काम जरी दोन वर्षे अगोदर सुरू होते, तरी इतर सेवानिवृत्तीच्या प्रकरणी शासनाला येणे असणाऱ्या रकमा निर्धारित करण्याच्या कामास शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या सेवानिवृत्तीस शासनाची मान्यता मिळाल्या-नंतरच प्रारंभ होतो. त्यामुळे नियम १२९-ए च्या तरतुदी या नियतव्यमानाव्यतिरिक्त इतर कारणास्तव सेवानिवृत्त होणाऱ्या शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या प्रकरणीदेखील लागू होतात का, आणि लागू होत असल्यास, तीन महिन्यांच्या कालमर्यादेचे बंधन अशा प्रकरणी पाळावे ना, अशी शंका उपस्थित करण्यात आली आहे. या संबंधातील परिस्थितीचे पुनर्विलोकन करण्यात आले असून शासनाने आता असे ठरविले आहे की, नियतव्यमानाव्यतिरिक्त इतर सेवानिवृत्तीच्या प्रकरणी सेवानिवृत्त होणाऱ्या शासकीय कर्मचाऱ्यांचा दोष नसताना केवळ प्रशासनिक चुकोमुळे जर उपदानाच्या प्रदानास विलंब झाला असेल तर व्याजाचे प्रदान संबंधित प्रशासकीय विभागाने वित्त विभागाशी सल्लामसलत करून खालीलप्रमाणे विनियमित करावे :—

(१) सेवानिवृत्तीच्या दिनांकाला ज्या शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या विरुद्ध विभागीय/न्यायिक कार्यवाही प्रलंबित असेल आणि जेथे कार्यवाही पूर्ण होईपर्यंत उपदानाची रक्कम रोखून ठेवण्यात आली असेल, अशा प्रकरणी—

(अ) जर शासकीय कर्मचाऱ्यांची सर्व आरोपांमधून पूर्णतः दोषमुक्तता झाली असेल आणि उपदानाच्या रकमेचे प्रदान अशी कार्यवाही पूर्ण झाल्यानंतर करण्यात आले असेल तर उपदानाचे प्रदान सेवानिवृत्तीनंतरच्या लगतच्या दिनांकाला देय झाले असे मानण्यात येईल. जर उपदानाचे प्रदान निवृत्तीच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांनंतर करण्यात आले असेल तर निवृत्तीच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांनंतरच्या कालावधीसाठी व्याज देण्यात येईल.

(ब) विभागीय/न्यायिक कार्यवाही प्रलंबित असताना शासकीय कर्मचाऱ्यांचा मृत्यू झाल्याने विभागीय/न्यायिक कार्यवाही बंद करण्यात आली असेल तर उपदानाचे प्रदान मृत्यूच्या दिनांकानंतरच्या लगतच्या दिनांकाला देय झाले असे मानण्यात येईल आणि जर उपदानाचे प्रदान विलंबाने करण्यात आले असेल तर, मृत्यूच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांनंतरच्या कालावधीसाठी व्याज देण्यात येईल.

(क) विभागीय/न्यायिक कार्यवाही पूर्ण झाल्यानंतर शासकीय कर्मचारी पूर्णतः दोषमुक्त झाला नसला आणि सक्षम प्राधिकाऱ्याने उपदानाचे प्रदान करण्याचा निर्णय घेतला असेल अशा प्रकरणी सक्षम प्राधिकाऱ्याने उपदान प्रदान करण्याचे आदेश ज्या दिनांकाला काढले असतील त्या दिनांकाला उपदानाचे प्रदान देय झाले असे मानण्यात येईल. अशा प्रकरणी जर उपदानाचे प्रदान विलंबाने करण्यात आले असेल तर सक्षम प्राधिकाऱ्याने वर नमूद केलेले आदेश ज्या दिनांकाला काढले असतील त्या दिनांकापासून तीन महिन्यांनंतरच्या कालावधीसाठी व्याज देण्यात येईल.

(२) नियतव्यमान सेवानिवृत्तीव्यतिरिक्त इतर कारणास्तव सेवानिवृत्ती. — अशा प्रकारची सेवानिवृत्तीची प्रकरणे महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम, १९८२ मधील नियम १०(४) किंवा (५), ६५, ६६, ६८ किंवा ८१ यांपैकी कोणत्याही नियमाखालील असू शकतील. निवृत्तिवेतनाची कागदपत्रे तयार करणाऱ्या कार्यालयाला नियतव्यमानानंतर सेवानिवृत्त होणाऱ्या शासकीय कर्मचाऱ्यांची निवृत्तिवेतनाची कागदपत्रे तयार करण्यास जसा पुरेसा अवधी उपलब्ध असतो, तसा अवधी अशा प्रकरणी उपलब्ध होऊ शकत नाही. तथापि, २५ वर्षांची सेवा पूर्ण झाल्यावर किंवा सेवानिवृत्तीच्या अगोदर ५ वर्षे, यांपैकी कोणत्याही आधीच्या प्रमाणी कार्यालय प्रमुखाने शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या सेवेची पडताळणी करून महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम, १९८२ मधील नियम ५९ अन्वये निर्धारित केलेला अर्हताकारी सेवेचा कालावधी त्याला कळवावा अशी नियमात तरतूद आहे. म्हणून अशी अपेक्षा आहे की, नियतव्यमान सेवानिवृत्तीव्यतिरिक्त इतर कारणास्तव सेवानिवृत्तीच्या प्रकरणीदेखील सेवानिवृत्त होणाऱ्या शासकीय कर्मचाऱ्यांचे निवृत्तिवेतनाचे कागदपत्रे तयार करण्यास कार्यालय प्रमुखाने अवाजबी विलंब लागू नये. म्हणून असे ठरविण्यात आले आहे की, अशा प्रकरणी उपदानाचे प्रदान निवृत्तीच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांनंतर करण्यात आले असेल तर निवृत्तीच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांनंतरच्या कालावधीसाठी व्याज देण्यात यावे.

(३) सेवेत असताना मृत्यू पावलेल्या शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बाबतीत. — अशा प्रकरणी वर खंड (२) या ठिकाणी नमूद केल्याप्रमाणे विचार करण्यात यावा. महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम, १९८२ मधील नियम १३६ ते १४३ यात मृत्यू उपदानाचे प्रदान करण्याबाबतची तपशिलवार कार्यपद्धती स्पष्ट करण्यात आली आहे. अशा प्रकरणीदेखील संबंधित कार्यालयाला मृत्यू उपदानाचे प्रदान वाजवी कालावधीत करणे शक्य आहे. म्हणून असे ठरविण्यात आले आहे की, अशा प्रकरणी मृत्यू उपदानाचे कालावधीसाठी व्याज देण्यात यावे. तथापि, एखाद्या प्रकरणी एकापेक्षा अधिक मागणीदारांनी उपदानावर त्याचा/तिचा दावा दाखल केल्यामुळे मृत्यू उपदानाचे प्रदान रोखून ठेवण्यात आले असेल, अशी प्रकरणे या आदेशानुसार द्यावयाच्या व्याजासाठी आपोआप पाळ ठरणार नाहीत. असे प्रत्येक प्रकरण गुणवत्तेनुसार वित्त विभागाच्या सहमतीने स्वतंत्र रीत्या तपासण्यात येईल.

(४) संबंधित शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या निवृत्तीपूर्वीच्या दिनांकापासून त्याचे वेतनात किंवा उपदानासंबंधीच्या तरतुदीत सुधारणा झाल्यामुळे अगोवरच प्रदान करण्यात आलेल्या उपदानाच्या रकमेत वाढ झालेल्या प्रकरणी :—

सध्या अशा प्रकरणी व्याज दिले जात नाही या संबंधात शासनाच्या असे निदर्शनास आणून देण्यात आले आहे की, अशा प्रकरणी उपदानाच्या फरकाची रक्कम प्रदान करण्यास अवाजवी विलंब होतो. उपदानाची गणना करण्यासाठी लक्षात घेतल्या जाणाऱ्या वेतनात सुधारणा करणारे किंवा उपदानाच्या अनुज्ञेयते संबंधातील नियमांत सुधारणा करणारे आदेश निर्गमित झाल्यानंतर उपदानाच्या फरकाची रक्कम वाजवी कालावधीत प्रदान करण्यात यावी अशी अपेक्षा आहे. सर्व बाबींचा विचार करून, आता असे ठरविण्यात आले आहे की, उपदानाच्या थकबाकीचे प्रदान करण्यास वेतन/नियम यात सुधारणा करणारे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांपेक्षा अधिक विलंब झाल्यास असे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांनंतरच्या विलंबाच्या कालावधीसाठी व्याज देण्यात येईल.

(५) शासकीय विभागाचे किंवा त्यापैकी काही भागाचे सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रम/स्वायत्त संस्था/स्थानिक प्राधिकरण यात रूपांतर झाल्याने त्यात सामूहिक रीत्या वर्ग करण्यात आलेल्या शासकीय कर्मचाऱ्यांची प्रकरणे बगळता, सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रम/स्वायत्त संस्था/स्थानिक प्राधिकरण यांमध्ये कायमचे समावेशन झालेल्या शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या प्रकरणी :—

अशा प्रकरणांवर विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या उपदानाच्या रकमेवर व्याज देण्याबाबत वर खंड (२) या ठिकाणी नमूद केल्याप्रमाणे विचार करण्यात यावा. उपदानाचे प्रदान करण्यास कायमचे समावेशन झाल्याच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांपेक्षा अधिक विलंब झाल्यास सहा महिन्यांनंतरच्या विलंबाच्या कालावधीसाठी व्याज देण्यात येईल.

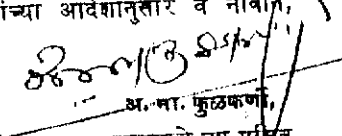
३. नियतवयमान सेवानिवृत्तीच्या प्रकरणी सेवानिवृत्त होणाऱ्या शासकीय कर्मचाऱ्याचा दोष नसताना केवळ प्रशासनिक कारणांमुळे चुकीमुळे उपदानाच्या प्रदानास विलंब झाला असेल तर विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या उपदानाच्या रकमेवर व्याज देण्याची सध्याची कार्यपद्धती लागू राहील. दुसऱ्या शब्दात, सेवानिवृत्तीच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांनंतरच्या विलंबाच्या कालावधीसाठी व्याज देण्यात येईल.

४. उपदानाचे प्रदान विलंबाने करण्यास जबाबदार असणाऱ्या कर्मचाऱ्यांविरुद्ध करण्यात येत असलेली शिस्तभंगाची कार्यवाही पूर्ण झाल्यानंतरच व्याज देय राहील का अशी शंका उपस्थित करण्यात आली आहे. या संबंधात असे स्पष्ट करण्यात येत आहे की, सेवानिवृत्त शासकीय कर्मचाऱ्याचा दोष नसताना केवळ प्रशासनिक चुकीमुळे उपदानाच्या प्रदानास विलंब झाला आहे असे स्पष्टपणे प्रस्थापित झाले असेल, अशा सर्व प्रकरणी कसूरदार कर्मचाऱ्यांविरुद्ध करण्यात येणाऱ्या शिस्तभंगाच्या कार्यवाहीच्या निकालाची वाट न पाहता, व्याज देण्यात यावे. शिस्तभंगाच्या कार्यवाहीच्या प्रकरणांवर स्वतंत्र रीत्या कार्यवाही करण्यात यावी. या आदेशानुसार, जेथे व्याज देय झाले असेल तेथे उपदान/उपदानाची थकबाकी ज्या महिन्यात दिली जाईल त्या महिन्याच्या लगतपूर्वीच्या महिन्यापर्यंत ते देण्यात येईल.

५. हे आदेश ते निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील. या दिनांकापूर्वी सेवानिवृत्त झालेल्या/सिवेत असताना मृत्यू पावलेल्या शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या ज्या प्रकरणी उपदानाच्या प्रदानासाठी निवृत्तीच्या/मृत्यूच्या दिनांकापासून यथास्थिति, तीन/सहा महिन्यांपेक्षा अधिक विलंब झाला असून हे आदेश निर्गमित होण्याच्या दिनांकापर्यंत उपदानाचे प्रदान करण्यात आले नसेल, अशा प्रकरणीदेखील लागू राहतील. तथापि, अशा प्रकरणी व्याजाचे प्रदान हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांक किंवा निवृत्तीच्या/मृत्यूच्या दिनांकापासून यथास्थिति, तीन/सहा महिन्यांचा कालावधी, यापैकी जो नंतरचा दिनांक असेल त्या दिनांकापासून देय राहील. नियतवयमान सेवानिवृत्ती व्यतिरिक्त इतर कारणास्तव सेवानिवृत्ति/मृत्यूची जी प्रकरणे हे आदेश निर्गमित होण्यापूर्वी अंतिमतः निकालात काढण्यात आलेली आहेत ती पुन्हा उघडण्यात येऊ नयेत.

६. या आदेशाची इंग्रजी प्रत सोबत जोडली आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

  
अ. ना. कुलकर्णी,  
शासनाचे उप सचिव.

प्रती

महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता)-१, महाराष्ट्र, मुंबई,  
महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता)-२, महाराष्ट्र, नागपूर,  
महालेखापाल (लेखा परीक्षा)-१, महाराष्ट्र, मुंबई,  
महालेखापाल (लेखा परीक्षा)-२, महाराष्ट्र, नागपूर,  
संचालक, लेखा व कोषागारे, मुंबई,  
अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई,  
निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई,  
राज्यपालांचे सचिव,  
मुख्य मंत्र्यांचे सचिव,  
सर्व मंत्री व राज्यमंत्री यांचे स्वीय सहायक,

मंत्रालयातील सर्व विभाग,  
 सर्व विभागीय आयुक्त,  
 मंत्रालयाच्या सर्व विभागांखालील विभाग प्रमुख, कार्यालय प्रमुख,  
 \*प्रबंधक, मूल न्याय शाखा, उच्च न्यायालय, मुंबई,  
 \*प्रबंधक, अपील शाखा, उच्च न्यायालय, मुंबई,  
 \*सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई,  
 \*सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई,  
 \*प्रबंधक, लोक आयुक्त व उप लोक आयुक्त यांचे कार्यालय, मुंबई,  
 मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा, कोकण भवन, वाशी; नवी मुंबई,  
 उप मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा, मुंबई/पुणे/नागपूर/औरंगाबाद/नाशिक/अमरावती,  
 सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी,  
 विशेष आयुक्त, महाराष्ट्र सदन, कोपनिकर रोड, नवी दिल्ली,  
 जनसंपर्क अधिकारी, मंत्रालय, मुंबई,  
 सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी,  
 तंचालक, नगरपालिका प्रशासन, मुंबई,  
 वित्त विभागातील सर्व कार्यासने,  
 निवड फाईल, नगरासन सेना-४.

\*पक्षादारे.

१९९१ चा क्रमांक.

GOVERNMENT OF MAHARASHTRA

FINANCE DEPARTMENT

Resolution No. PEN-1091/CR-55/SER-4

Mantralaya, Bombay 400 032, dated 6th May, 1991.

RESOLUTION

The payment of interest on delayed payment of gratuity is, at present, regulated under Rule 129-A of the Maharashtra Civil Services (Pension) Rules, 1982.

2. It has been brought to the notice of Government that in cases of retirement on superannuation the work of assessment of the demands outstanding against the retiring Government servants commences two years in advance whereas in other cases of retirement, assessment of Government dues etc. can begin only after the retirement of the Government servants has been approved by Government. A doubt has therefore, been raised whether the provisions of rule 129-A are also applicable to those who retired otherwise on superannuation and if so, whether the time limit of 3 months is to be observed in such cases. The position has been reviewed and the Government is now pleased to decide that if the payment of gratuity has been delayed due to administrative lapses for no fault of the retiring Government servant in cases of retirement other than superannuation, the payment of interest may be regulated by the concerned Administrative Department, in consultation with Finance Department in the following manner:—

(i) In case of Government servants against whom disciplinary/judicial proceedings are pending on the date of retirement and in which gratuity is withheld till the conclusion of the proceedings—

(a) In such cases if the Government servant is exonerated of all charges and where the gratuity is paid on the conclusion of such proceedings, the payment of gratuity will be deemed to have fallen due on the date following the date of retirement. If the payment of gratuity has been authorised after 3 months from the date of his retirement, interest may be allowed beyond the period of 3 months from the date of retirement.

(b) In cases where the disciplinary/judicial proceedings are dropped on account of the death of the Government servant during the pendency of disciplinary/judicial proceedings, the payment of gratuity will be deemed to have fallen due on the date following the date of death and if the payment of gratuity has been delayed, interest may be allowed for the period of delay beyond 3 months from the date of death.

(c) In cases where the Government servant is not fully exonerated on the conclusion of disciplinary/judicial proceedings, and where the competent authority decides to allow payment of gratuity, in such cases, the payment of gratuity will be deemed to have been fallen due on the date of issue of orders by the competent authority for payment of gratuity. If the payment of gratuity is delayed in such cases, interest will be payable for the period of delay beyond 3 months from the date of issue of the above mentioned orders by the competent authority.

(ii) On retirement other than on superannuation.—Such cases of retirement will be either under rule 10(4) or (5), 65, 66, 68 or 81 of the Maharashtra Civil Services (Pension) Rules, 1982. In such cases the office, which prepares the pension papers does not get adequate time for processing pension papers, as is available to it in the case of retirement on superannuation. However, provisions exist that on completion of 25 years qualifying service or on one being left with 5 years service before the date of retirement, whichever is earlier, the Head of office should verify the service rendered by such Government servant and communicate to him the period of qualifying service as determined vide Rule 59 of the Maharashtra Civil Services (Pension) Rules, 1982. It is, therefore, expected that even in cases of retirement other than on superannuation, it should not take unduly long time for all Heads of offices to prepare pension papers for retiring Government servants. It has, therefore, been decided that where the payment of gratuity in such cases is delayed beyond 6 months from the date of retirement, interest should be paid for the period of delay beyond 6 months from the date of retirement.

(iii) On death of the Government servant while in service.—Such cases may be considered on the same lines as mentioned in clause (ii) above. Detailed procedure for processing the payment of death gratuity is explained in Rules 136 to 143 of the Maharashtra Civil Services (Pension) Rules, 1982. In these cases also it should be possible for the respective offices to process the payment of death gratuity within a reasonable time. It has, therefore, been decided that where the payment of death gratuity is delayed beyond 6 months from the date of death, interest should be paid for the period of delay beyond 6 months from the date of death. If in any case, the payment of death gratuity is held up on account of more than one claimant staking his/her claim to the same, such cases will not automatically qualify for payment of interest in terms of these orders. The interest payment in these cases will be examined separately in consultation with the Finance Department on merits of each case.

(iv) Cases where the amount of gratuity already paid is enhanced on account of revision of pay or liberalisation in the provisions relating to gratuity from a date prior to the date of retirement of the Government servant concerned.—

At present, no interest is paid in such cases. It has been brought to the notice of Government that the payment of difference in gratuity in such cases is unduly delayed. It is expected that once the orders relating to revision of pay reckoning for gratuity or liberalisation of rules relating to entitlement of gratuity are issued,

the difference in gratuity should be paid within a reasonable time. Taking into account all aspects, it has now been decided that if the payment on account of arrears of gratuity is delayed beyond a period of 3 months from the date of issue of the orders revising the pay/liberalisation in the rule, interest may be allowed for the delay beyond a period of 3 months of the date of issue of the said orders.

(v) In cases of permanent absorption of Government servants in Public Sector Undertakings/Autonomous Bodies/Local Authorities otherwise than on enmass transfer of Government servants on conversion of Government Department or a part thereof into Public Sector Undertakings/Autonomous Body/Local Authority.--

Payment of interest on delayed payment of gratuity in these cases may also be decided in the same manner as prescribed in clause (ii) above. If the payment of gratuity has been delayed beyond 6 months from the date of permanent absorption, the interest may be allowed for the period of delay beyond 6 months.

3. As far as retirement on superannuation is concerned, the existing procedure for grant of interest if the payment of gratuity is delayed due to administrative reasons/lapses for no fault of the retiring Government servant will continue to be applicable. In other words, interest will be allowed for the period of delay beyond 3 months from the date of retirement.

4. A doubt has also been raised whether interest is to be paid only after disciplinary action being taken against the defaulting staff found responsible for the delayed payment of gratuity is concluded. Government is pleased to clarify that in all cases in which it is established that the delay in payment of gratuity was attributable to administrative lapses and for no fault of retiring Government servant concerned, the interest should be paid without waiting for the outcome of the disciplinary proceedings against the defaulting staff. The disciplinary cases should be proceeded with separately. Wherever interest becomes payable in terms of these orders, the same shall be allowed upto the end of the month preceding the month in which the gratuity/arrears of gratuity is paid.

5. These orders shall take effect from the date of issue. The cases of those Government servants who retired/died while in service before this date would also be covered if gratuity has not been paid as on the date of issue of these orders and there has been delay in its payment beyond 3 months/6 months, as the case may be, of the date of their retirement/death but the interest would be payable in such cases only from the date of the issue of these orders or 3 months/6 months, as the case may be, from the date of retirement/death, whichever date is later. Past cases of retirement otherwise than on superannuation and on death already settled before the issue of these orders, however need not be reopened.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

*A. N. Kulkarni*  
A. N. KULKARNI,

Deputy Secretary to Government.

